

Németh József

„Jövünk tegnapból a mába...”

Néprajzi Fotókiállítás Zalaegerszegen

Közel negyedszázados szünet után 2006. október 6-án újra országos néprajzi fotókiállításra invitálta az érdeklődőket a Megyei Művelődési és Ifjúsági Központnak a Zalaegerszegi Fotóklubbal közös meghívója.

Negyven esztendeje, 1966 végén határozta el Zalaegerszegen néhány (akkor még fiatal) népművelő, hogy országos néprajzi fotópályázatot kellene hirdetni és a beérkezett, kiválókat alkotásokból kiállítást rendezni. A néprajz iránti érdeklődés az 1960-as években természetesen számított Zala megyében. Ördögh Ferenc vezetésével az országban elsőként itt gyűjtötték össze a múlt számtalan emlékét őrző, akkor gyors feledésre ítélt földrajzi neveket. A vasikos, máig haszonnal forgatott kötet 1965 tavaszán meg is jelent. Alig pár hónap múlva Tóth János Göcsej népi építésze című monográfiája került az érdeklődők kezébe. Sok nehézséget leküzdő lelkesedés nyomán a Zala partján már alapozták a Göcseji Falumúzeum első házait. 1965. március 13-14-én az első Országos Kama-

ratánc Fesztivál aratott sikert. Nyáron a megye székhelye adott otthont a Nyelvjárási és Néprajzi Gyűjtők Országos Találkozójának. Baranya, Somogy, Tolna és Zala megye közösen vállalta a Dél-Dunántúli Népművészeti Hetek rendezésének gondját-baját és örült sikerének. Ekkoriban alakultak a népi dallamkincset tovább élő és népszerűsítő pávakörök, és soha ennyi hímező-csoport nem működött a megyében. Harmincévi szünet után 1967 augusztusában megint Göcseji Napokat rendeztek Zalaegerszegen és a környező településeken.

E sorba illeszkedett 1967 nyarán az első országos Néprajzi Fotókiállítás is. A pályázat érdeklődést váltott ki, meglepetést okozva nemzetközivé vált. Két francia pályázónak is örülhettünk, főleg Lucien Herve magyar falusi épületeket ábrázoló nagyon szép képeinek. (Herve-t - akit fiatal korában még Elkan Lászlónak hívtak – akkor a világ leginkább elismert épület-fotográfusai között tartották számon.) A Brád András emlékezetesen szép tervei alapján megrendezett tárlat a mai Hevesi Színház emeleti termében (ma az intézmény házi színpada) keltett megérdemelt figyelmet. Az eredeti szándéknak megfelelően 1978-ig kétévénként még hatszor Egerszeg, aztán 1980-ban és 1982-ben Lenti adott otthont a hozzáértők szerint változatlanul sikeres tárlatoknak. Kiderült azonban, hogy Lenti lehetőségeit, akkor még mostohább megközelíthetőségét meghaladta a vállalkozás, s a megye művelődési intézményeiből is kevesebb energia jutott erre a célra. Egy év híján

Borbély Sándor (Debrecen) Harmadnapon

negyedszázad szünet következett.

2006-ban a MMIK nyugdíjas munkatársa, Horváth József, aki már 1966-ban a kezdeményezők közt volt, javasolta az újrakezdést. Köszönet érte, hogy a folytatáshoz támogatókat is szerzett. A felhívásra közel négyszáz kép érkezett, a fotós, fotótörténész, néprajzos szakemberek alkotta zsűri – figyelembe véve a kiállítóterem korlátozott méreteit – 130 kép paravánra helyezését, 8 különböző díj kiadását javasolta.

Noha a magyar néprajztudomány már közel másfél százada felhasználja a fotográfia lehetőségeit, mégis minduntalan – e kiállítás kapcsán is – gyakran szóba kerül, hogy milyen témák sorolhatók a néprajzi fotó körébe. A polémia azért is nehezen jut nyugvópontra, mert az etnográfia fogalma is változik, épp nemzedékem életében alakult át jelentősen. Olyannyira, hogy a tőlünk eltérő történelmi múltú, főleg földrészünk nyugati részén lévő országok mintájára nálunk is az etnográfia (vagy annak megfelelő magyar) műszavát egyre gyakrabban a kulturális antropológiával kezdjük felcserélni.

Bálint Zsigmond (TirguMures) Határkerülés

Nem a magamfajta laikus érdeklődő dolga a terminológiai igazságtétel. Sem a jó fotóst, sem a jó szándékú látogatót nem nagyon érdekli. Annak örül, hogy a múltból ránk maradt, népi gyökerű témák szép képi megörökítése megállásra, a képekhez való visszatérésre készíti. Arra, hogy egyszerre tanulságosak, emlékeztetők és szépek is e képek. Gyönyörű régi épületeket, festett, kazettás templombelsőket, idős, láthatóan még a hagyományos keretek közt élő emberek barázdált arcát, tiszta tekintetét, régi mesterségek őrzőit és újra élesztőit: pásztort, tetőjavítót, faszobrászt láthatunk. Csak kevés helyen megörökíthető ünnepeket, szokásokat is: Csíksomlyóra tartó zarándokokat, farsangolókat, határkerülőket. Szépen belesimul a témába a Felújítva és a Homlokzat című kép: mindkettő szépséges, frissen helyreállított népi lakóház-részletet ábrázol, olyasfélét, amilyeneknek a Káli-medencében járva örülhetünk. Jó dolog, hogy már nem csak ott.

A rendezőket dicséri, hogy a pályázati felhívás eljutott Marosvásárhelyre, Csíkszeredára is. Hét művész küldött szép képeket Erdélyből. Többek közt a különdíjas Bálint Zsigmond, felvételeit a nálunk már csak hírből ismert szokásokról: Határkerülés, Farsang, Hesspávázók, Seregélytánc.

Nem vagyok a fotóművészet tudósa, csak szeretem a szép képeket. Ezért aztán csak a kiállítást többször végignézve lapoztam bele a kis katalógusba. Örültem, hogy azokat a képeket díjazták, melyek előtt én is hosszabb időt töltöttem, melyekhez vissza-visszatértem. Nagykőrösről Papp Elek négy műve került a tablókra. Bárányok, Beteg bárány, Ez mi lesz? és a Locsolkodás. Az első három varázsát négy hét után sem tudom feledni. A lenyugovó nap játéka nemcsak szép, hanem szinte csodálatos. A lenyugovó napját tevő névtelen pásztort. A beteg bárány nem véletlenül került a plakátra: ember és állat szomorú, mélységes kapcsolatát juttatja eszembe. Még sokáig őrzöm emlékeimben a kis faedény készítését érdeklődve néző bájos lányka kedves, kíváncsi tekintetét is. Ha nem lenne alatta a cím, akkor is kitalálnánk gondolatát: Mi lesz ebből? Örömmel láttam, hogy első díjjal jutalmazták képeit.

Takács Gábor Gödöllőről küldte el az *Ormánsági fatemplomokat*, azok részleteit megörökítő szép színes képeit. Ráadásul még egy felvételt a szennai templom kazettáiról. Többször megnézve őket, felesleges a meditáció, hogy ezek néprajzi fotók-e. Biztosan azok is, de mély hitvallások is az emberről. Akkor is, ha épp e képeken csak az alkotás látható, maga az ember nem. Az jut eszembe, amit évezredekkel korábban Sophokles már megfogalmazott: „Sok van, mi csodálatos, de az embernél nincsen csodálatosabb.”

Örültem, hogy nemcsak a változatlanul maradt múltat őrzik a képek. Több művész jó szemmel megörökítette a változásokat is. Nem gondolom, hogy a pécsi Kiss Imre Találkozás című képe feltétlen díjat érdemelt volna. De figyelmet biztosan. Egy busó álarcos, alig látszó arcú férfi örömmel ölel át egy rokonszerves, fiatal, Police feliratú mellényes rendőrt. Németh Ferenc Dobronhegyről küldött Aratási ebédje láthatóan nem igazi aratáson készült, hanem a nemrég meghonosított aratóversenyen. A kép is szép, a régi hagyományok megőrzése örömet okozott. Az is, hogy emlékezetem szerint eddig Dobronhegyről bármilyen kiállításra még nem érkezett alkotás. Bertók Andrásné Leányfaluról küldött elgondolkodtató képet. Címe is meditációra készített: Csiki idősíkok. Két kaput ábrázol: hátrébb egy öreg, eredeti székely kaput, előtte egy láthatóan egészen új, a régi szerepét, méretét, szerkezetét, már alig őrző bejáratot. Hambalgó Mihály képe, az Utolsó jel láthatóan egy Balatonudvariban lévő, szív alakú sírjelet ábrázol. A terem másik végében Borbély Sándor három fotójára figyeltem fel. Címük: Harmadnapon I., II. és III. Ezek is sírjelek: nagyméretű, fényesre csiszolt gránitlapok őrzik az eltemetettek nyugalalmát. Nemcsak nyugalalmukat és nevüket, hanem élet nagyságú, kőbe gravírozott, szinte fotó pontosságú, teljes alakú képüket is. Egyikük mögött még hét hasonlót is megszámloltam. Többen idegenkedve nézték. Bevallom, egy darabig én is. Aztán eszembe jutott:

Balatonudvariban esetleg nem fogadták-e hasonló tartózkodással a fakeresztek helyett az első szív alakú köveket. A római sírkövek felső részére nem faragták-e oda az eltemetett ember alakját, nem egyszer feleségével, gyermekeivel együtt? Egerváron a templom falában Bereck püspök sírlapja nem a Dózsa-kortárs főpap arcvonásait őriz-e mindmáig?

Örültem e képeknek, mert – a manapság ritkán idézett - Veres Péter bölcs gondolatát juttatták eszembe: a művészet egyik célja megörökíteni, amint jövőnk a tegnaptól a mába és megyünk a holnap felé. Alighanem érvényes ez a fotóművészetre is. Az egerszegi kiállításra biztosan.

Nemcsak dokumentumként hasznosak, (fotó)esztétikai is értéként számon tarthatók e képek. Megnyugtatók, reményt is adnak. Bizakodást táplálnak, hogy az életmód természetes, elkerülhetetlenül gyors, hol örvendetes, hol szomorú változásával együtt nem minden régi érték merül feledésbe. Jólesik, hogy az ezredforduló összekuszálódott, indulatokat egymásnak feszítő zűrzavarban a régmúltból megmentett harmóniákba is vethetjük reménységünk horgonyát.

Magyar Alfréd-Dunakeszi-Egy dudás

Papp Elek (Nagykőrös) Ez mi lesz?